עין משפט נר מצוה

ט א מיי' פ"א מהלכות מעשר הלכה ו ופ"ז מהלכות בכורות הלכה ד סמג עשין קלה טוש"ע י"ד סי' שלא [סעי' עא] וסעיף עב:
י ב מיי' פ"ז מהלכות בכורות הלכה ב סמג עשין ריב:

יתעשרו מזה על זה א"ל אמר קרא 1העשירי תן עשירי לזה ותן עשירי לזה אי הכי כבשים ועזים נמי וצאן משמע כל צאן אחד א)הכא נמי לימא משמע כל דגן אחד אמר אביי א) 2ראשיתם וכן ב)אמר ר' אילעא ראשיתם רבא אמר בלא ראשיתם ג)נמי משמע כל דגן אחד לא מצית אמרת בשלמא התם אמרינן וצאן משמע כל צאן אחד דאי סלקא דעתך כבשים ועזים נמי לכתוב וכל מעשר בהמה וכי תימא אי כתיב כל מעשר בהמה הוי אמינא אפילו חיה תחת 3תחת מקדשים גמר ואתי בק"ו מחדש וישן בקר וצאן למה לי בקר וצאן הוא דאין מתעשרין מזה על זה אבל כבשים ועזים מתעשרין אבל הכא מי סגיא דלא כתיב דגן למעוטי שאר מינין מתקיף לה רב הונא ב) בריה דרב נחמן אימא לערבו לבקר בצאן אמר ליה מר זוטרא בריה דרב נחמן לרבא אית ליה נמי העשירי איכא דאמרי אמר רבא בלא עשירי נמי לא מצית אמרת בקר וצאן מתעשרין מזה על זה דאיתקש מעשר בהמה למעשר דגן מה א מעשר דגן ממין על שאינו מינו לא אף מעשר בהמה ממין על שאינו מינו לא והא ד)רבא הוא דאמר 4שנה לשנה הקשתיו ולא לדבר אחר הדר ביה רבא מההיא ואיבעית אימא ה)חדא מיניה רב פפא אמרה: **מתני'** ב מעשר בהמה מצטרף כמלא רגל בהמה רועה וכמה היא רגל בהמה רועה ט"ז מיל היו בין אלו לאלו ל"ב מיל אין מצטרפין היו לו באמצע מביא ומעשרן באמצע ר"מ אומר הירדן מפסיק למעשר בהמה: **גמ'** מנא הני מילי אמר רבה בר שילא דאמר קרא 5עוד תעבורנה הצאן ע"י מונה וקים להו לרבנן דשיתסר מיל קא שלטא ביה עינא דרועה: היו בין אלו לאלו שלשים ושנים מיל אין מצטרפין וכו': שלשים ושנים הוא דאין מצטרפין הא בציר מהכי מצטרפין והא קתני ט"ז מיל טפי לא משום דקא בעי למיתנא סיפא היו לו באמצע מביא ומעשרן באמצע וכמה אמר רב חמש מכאן וחמש מכאן מאמצע דהני חמש חזיא להכא וחזיא להכא ושמואל אמר אפי' חמש מכאן וה' מכאן ואחד באמצע ג) חזינן לרועה כמאן דקאי הכא וקרינן ביה מונה

מיתיבי

יתעשרו מזה על זה. בקר וצאן: **אמר קרא העשירי.** דסמך מעשר אבקר ועשירי סמך אצאן דהשתא כתיב מעשר אכל חד וחד: **כבשים ועזים נמי.** לא ליעשרי כי היכי דלעיל כתיב חלב איצהר וחלב אתירוש ודגן ודרשינן דגן דגן מק"ו דתירוש ויצהר ד] וה"נ דרשינן ק"ו דחדש וישן: ומשני ואצן משמע כל צאן א': **ראשיתם.** סמוך לדגן הוי ראשיתם לומר תן ראשית לכל דגן ודגן בסדר ויקח קרח: **בשלמא התם דרשינן ואצן משמע כל צאן א'.** דמייתרי לן קראי: **דאי ס"ד כבשים ועזים נמי.** לא ליעשרו אהדדי לכתוב רחמנא וכל מעשר בהמה ואנא ידענא דמין על שאינו מינו לא דאתי מק"ו מחדש וישן: **וכי תימא אי כתב בהמה ה"א.** חיה בכלל בהמה וליחייב חיה במעשר כדקי"ל בב"ק (דף נד:) חיה בכלל בהמה ה] להרבעה משום הכי לא הוה צריך למכתב בקר וצאן דהנא גמיר תחת תחת מקדשים כתיב הכא (ויקרא כז) תחת השבט וכתיב התם (שם כב) תחת אמו והתם חיה לא דכתיב שור כשב ועז (שם) הלכך לכתוב בהמה ואתי בק"ו מחדש וישן דמין בשאינו מינו לא ולהכי כתב בקר וצאן למימרא דבקר וצאן הוא דאין מתעשרין הא צאן וצאן מתעשרין אלא הכא גבי דגן לא ו] מיסתבר קרא למידרש דתירוש ודגן הוא דאין מתעשרין הא דגן ודגן מתעשרין דמי סגיא דלא כתב דגן למעוטי שאר מינין דלא ליחייבו במעשר מדאורייתא: **אימא לערבו לבקר וצאן.** כלומר מנא ליה לרבא דלהכי כתיב בקר וצאן דלא יתעשרו מזה על זה אימא להכי פרטינהו קרא בהדיא לערבינהו דליעשרו אהדדי דאי הוה כתב בהמה הוה מייתינן מחדש וישן דמין בשאינו מינו לא ולהכי אדכרינהו בהדיא למימרא דליעשרינהו אהדדי. וקס"ד דרב הונא דמדרבא לית ליה ראשיתם העשירי נמי לית ליה לרבא לילדרוש תן עשירי לזה ועשירי לזה הואיל ולא כתב מעשר בקר ומעשר צאן: **ממין על שאינו מינו לא.** וא"ת בכבשים ועזים נמי א"כ ריבויא דבקר וצאן מאי אהני. ואם תאמר מה ראית מסתברא ז] ו) דמעוטינהו דהיקישא לבקר וצאן אתא דלא ליעשרו אהדדי דהא לא דמו כלל אהדדי וריבויא דבקר וצאן לרבויי כבשים ועזים דהא דמו אהדדי לענין קרבן דהאומר הרי עלי מן הצאן יכול להביא בין כבש בין עז: **הדר ביה רבא מההיא.** קמייתא וסבירא ליה נמי דלמילי אחרנייתא נמי איתקש למעוטי בקר וצאן וכבשים ועזים דמתעשרי נפקא לן מריבוייא דבקר וצאן וכי פרכינן בריש שמעתין [נג.] אי הכי חדש וישן נמי לאו פירכא היא דהא בחדש וישן כתיב בקרא בהדיא דאיתקוש דהא בקרא דהקישא כתיב שנה שנה: **מתני' מצטרף כמלא רגל בהמה רועה.** כפי שיעור שהבהמה מתרחקת והולכת כשהיא רועה דהיינו ט"ז מילין. ל"א כפי מה שהבהמות רחוקות זו מזו ויכולות להשתמר ברועה אחד והיינו ט"ז מילין כדמפרש בגמרא דהכי שלטא עינא דרועה ואם יש לו חמשה בהמות בכפר זה וחמשה בהמות בכפר אחר רחוק מזה ט"ז מילין מביאן לתוך דיר אחד ומעשרן ואם רחוקות יותר פטורות ובגמרא מפרש טעמא: **שלשים ושתים מיל.** פריך בגמרא מאי קאמר: **היה לו באמצע.** אותן האמצעיות מצרפות את הצדדין והאי דקתני מביא ומעשרן באמצע לא מביא ממש קאמר: **הירדן מפסיק.** שאם יש לו חמשה בהמות מכאן וחמשה מכאן וירדן באמצע אין מצטרפות ופטורות וטעמא מפרש בגמרא [נה.]: **גמ' תעבורנה הצאן על ידי מונה.** משמע אם יכולות להמנות ברועה א' מיקרו צאן ותעבורנה תחת השבט להתעשר ואי לא לא: **והא קתני ט"ז מיל.** הוא דמצטרפין טפי לא: **וכמה.** יהא לו בצדדין ובאמצע שיצטרפו: **ה' מכאן** ח] **וה' באמצע.** מצטרפות ומביאן לתוך דיר א' ומעשרן והחמש הנותרות בדיר מצטרפות לגורן אחר כשיולדו לו עוד טלאים בתוך ט"ז מיל ואותן שבצד שני רחוקות יותר מט"ז מיל אותן הרחוקות פטורות לגמרי ואין צריכות להמתין עד שיולדו לו עוד טלאים להצטרף לגורן אחר: **דהנך ה'.** אמצעיות חזיין להכא ולהכא דכל צד דמצטרפת י) להו איכא שיעור מעשר אבל אם יש מכאן ה' ומכאן ד' ובאמצע ה' אין הד' מצטרפות ואין צריכות להמתין לגורן אחר: **ה' מכאן וה' מכאן ואחת באמצע.** אע"ג דהך חדא לא חזיא למיננא הואיל ורועה אורחיה למיזל התם ואיתויי ט] הויא כמאן דקאי התם וקרינא ביה מונה וכ"ש ד' מכאן וה' מכאן ואחת באמצע דהך חזיא לצירופא דמניינא:

מכפר

אמר אביי ראשיתם כו' רבא אמר בלא ראשיתם כו'. תימה דבפ"ק דתמורה (דף ה.) גבי הא דאמר אביי דכל ח) [מילתא] דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני פריך מתורם ממין על שאינו מינו דאמר רחמנא תן חלב לזה [וחלב לזה] ותנן דאם תרם אין תרומתו תרומה ומשני אמר קרא ראשיתם אלמא מוקי ליה י] אפי' לתירוש ויצהר לאשמועינן דלא מהני והכא מוקי יא] לה לחלק במיני דגן דאין תורמין מזה על זה יב] ורבא אמר בלא ראשיתם נמי לא מלית אמרת ט) [ודגן] משמע ט) [כל] דגן אחד יג] י) דמוקי בהדיא התם להכי דקאמר התם ולרבא דאמר לא מהני אי לאו דאמר רחמנא ראשיתם הוה אמינא תירוש ויצהר דכתיב בהו חלב חלב שאין תורמין כ) תירוש ודגן דחד חלב כתיב בהו יד] מהאי אהאי כתב רחמנא ראשית וי"ל דלאביי ודאי משמע טו] דהאי ראשית לחלק במיני דגן דמדסמך ליה קרא לודגן טז] ומוקי נמי לומר דלא מהני דמשמע יז] דקרא אכולהו מיני דכתיבי בקרא ל) לחלק בתירוש ויצהר לא איצטריך אלא לומר דלא מהני וכי היכי דלא מהני בתירוש ויצהר לא מהני נמי במיני דגן ורבא דקאמר הכא לא צריך משום דמק"ו נפקא כדלעיל יח] ומן דגן ליכא למידרש דמשמע מ) [כל] דגן אחד כדקאמר הכא דאיצטריך לגופיה למעוטי שאר מינים והתם נפקא יט] לן מראשית כדאשכחן בכמה דוכתי (פסחים דף יח:) מילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא והשתא נמי ניחא הא דמייתי הכא ראשית על דגן ודגן והתם מייתי ליה רבא על דגן ותירוש דודאי תרוייהו נפקי מק"ו בין תירוש ודגן בין דגן ודגן ומ"מ כתביה אתרוייהו כמו מילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא וא"ת ולרבא כיון דכתיב ראשיתם אכולהו חלב חלב למה לי וי"ל משום דלא הוי מוקמינן ראשיתם אתירוש ויצהר כיון דאינם כלאים זה בזה: **ואתי בק"ו מחדש וישן.** לא הוי מצי למימר דאתי בהיקישא דעשר תעשר דלעיל דהא אמר רבא לעיל לשנה הקשתיו ולא לדבר אחר: **אימא לערובי בצאן.** דכתבינהו בחד מעשר ולא כתב ומעשר צאן:

חדא מיניה רב פפא אמרה. נ) בריש ב"ק (דף ד:) נמי קאמר הכי ועל כ] רב פפא רגיל לומר כן שמלך אחר רבה כדאיתא ס) (במועד קטן) (דף כח:) ויש דברים כשהיה אומר דסבורים שהם בשם רבא:

אמר

רבינו גרשום

מעשר בקר ומעשר צאן הכי נמי דיתעשרו מזה על זה: הדר אמר קרא העשירי כדכתיב תרי זימני מעשר מעשר דמי: אי הכי כבשים ועזים נמי. נימא תן עשירי לזה ועשירי לזה ולא יתעשרו זה על זה: הא כתיב וצאן משמע כל צאן אחד: הכא נמי לימא. כל חלב תירוש ודגן כל משמע כדגן אחד ויתעשר חטה על שעורה: ראשיתם. תן ראשית לזה וראשית לזה שלא יתעשרו מזה על זה: דאי ס"ד כבשים ועזים נמי. לא יתעשרו זה על זה לכתוב כל מעשר בהמה ולא לכתוב בקר וצאן: הוה אמינא אפילו חיה. כי היכי [דילפינן] חיה מבהמה (ילפינן) לענין הרבעה הכי נמי יליף חיה למעשר. הא ליכא למימר משום (דמי) דמעשר תחת תחת מקדשים גמר וחיה ליכא בקדשים. ואכתי לכתוב כל מעשר בהמה ואתי בק"ו מחדש וישן ומה חדש וישן שאין כלאים זה בזה אין מתעשר מזה על זה כבשים ועזים שהן כלאים זה בזה אינו דין שלא יתעשרו מזה על זה בקר וצאן למה לי כו': האי כבשים ועזים מתעשרים מזה על זה דלהכי אתי וצאן דכל משמע צאן אחד ולהכי מייתר: אלא הכא מי סגיא דלא כתב דגן למעוטי שאר מינין. דאין מחייבין במעשר מן התורה ולאו מייתר הוא למימר כל מעשר דגן אחד: אימא ליערבן. בקר בצאן. האי בצאן דכתב לאו להכי כתיב דמעשרין כבשים על העזים אלא לערבן בקר בצאן דמעשרין מן הבקר על הצאן ומן הצאן על הבקר: לרבא נמי דמפיק וצאן לכל צאן משמע אית ליה נמי העשירי תן עשירי לבקר ועשירי לצאן: מצטרף כמלא רגל בהמת רועה. כלומר כל אותן בהמות של אדם אחד שרועות בשדה אחד כשיעור שרגל בהמה הולכת ורועה ורועה אחד יכול לשומרן מצטרפין להתעשר ביחד דהוי עדר אחד: ט"ז מיל. דקים להו לרבנן דטפי לא אזלא רגל בהמה וכולן שעומדות בתוך ט"ז מיל מצטרפות: היו לו ב' עדרים ובין אלו לאלו ל"ב מיל אין מצטרפין: היה לו עדר באמצע אלו ל"ב מביא ומעשרן כולן עד אותו עדר שבאמצע שהרי עכשיו אין בין עדר לעדר ט"ז מיל אבל החיצונים אין יכול להביא אלו לאלו שהרי יש ביניהם יותר מט"ז מיל: הירדן [מפסיק] אין מצטרפין למעשר אחד: על ידי מונה רועה. כלומר דההוא צאן דרועה אחד יכול לשמור ולמנות הוי עדר ומצטרף למעשר אחד למנין דהיינו מעשר: וקים להו כו'. ותעברנה כלשון כל אשר יעבור דכתיב גבי מעשר: משום הכי קתני שלשים ושתים משום דקא בעי למיתנא סיפא היו לו באמצע אותן ל"ב אבל בעדר אחד טפי מט"ז אין מצטרפין: וכמה. בהמה ליהוו באותן ל"ב מיל דכי הוו לו באמצע דמצטרף: אמר רב חמש מכאן וחמש מכאן וחמש באמצע. דהני חמש חזיין לאיצטרופי להכא ולהכא דכי אזיל

מסורת הש"ס

א) נ"א ה"נ ודגן משמע כו' ל"ק, ב) [תמורה ה.], ג) נמי לא מלית אמרת ודגן משמע כל דגן א' בשלמא כו' ל"ק, ד) [לעיל נג:], ה) [שבת כז. ב"ק סד: שבועות כו.], ו) דהיקישא דמיעוטינהו לבקר, ז) בס"א: דמלרפת, ח) ל"ק, ט) ל"ק, י) נ"א ומוקי ל"ק, כ) ל"ל שאין תורמין מזה על זה תירוש ודגן דחד חלב כתיב בהו כי תרם מהאי אהאי לא לקי כתב רחמנא וכו' ל"ק, ל) ולחלק ל"ק, מ) ל"ק, נ) ל"ל בב"ק סז:, ס) [תענית ט.],

תורה אור השלם

1. וְכָל מַעְשַׂר בָּקָר וָצֹאן כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשָּׁבֶט הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה קֹּדֶשׁ לַייָ: ויקרא כז לב
2. כֹּל חֵלֶב יִצְהָר וְכָל חֵלֶב תִּירוֹשׁ וְדָגָן רֵאשִׁיתָם אֲשֶׁר יִתְּנוּ לַייָ לְךָ נְתַתִּים: במדבר יח יב
3. שׁוֹר אוֹ כֶשֶׂב אוֹ עֵז כִּי יִוָּלֵד וְהָיָה שִׁבְעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וָהָלְאָה יֵרָצֶה לְקָרְבַּן אִשֶּׁה לַייָ: ויקרא כב כז
4. עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר אֵת כָּל תְּבוּאַת זַרְעֶךָ הַיֹּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה: דברים יד כב
5. בְּעָרֵי הָהָר בְּעָרֵי הַשְּׁפֵלָה וּבְעָרֵי הַנֶּגֶב וּבְאֶרֶץ בִּנְיָמִן וּבִסְבִיבֵי יְרוּשָׁלִַם וּבְעָרֵי יְהוּדָה עֹד תַּעֲבֹרְנָה הַצֹּאן עַל יְדֵי מוֹנֶה אָמַר יְיָ: ירמיהו לג יג

מוסף רש"י

לשנה הקשתיו. מעשר בהמה למעשר דגן, שלא יתרום משל שנה שעברה שנולד קודם אלול על שנולדו לאחר אלול, **ולא לדבר אחר.** מין במינו (לעיל נג:).

שיטה מקובצת

א] ראשיתם וכן אמר ר' אלעזר ראשיתם: ב] הונא בר נתן אימא ליערבו לבקר וצאן אמר: ג] באמצע חזיאן אות נ' נמחק: ד] ויצהר ה"נ דכתיב מעשר אבקר ועשירי אצאן ליתי צאן וצאן מקו"ח דחדש וישן וה"נ: ה] (בהמה. (שסימניה) [למיני]): ו] לא מיותר מיסתבר: ז] דמיעטא דהיקשא: ח] מכאן וה' מכאן וה': ט] ואיתויי דמיא כמאן: י] ליה אביי אפילו: יא] מוקי ליה לחלק: יב] ורבא דאמר הכא בלא: יג] ומוקי ליה בהדיא להני ותיבת התם נמחק: יד] בהו תורמין: טו] משמע דאתא ראשית לחלק וכו' דגן מדסמך ליה: טז] ומוקי ס"א ואתאי: יז] דמשמע דקאי אכולהו: יח] כדלעיל ומיהו דגן: יט] נפקא ליה מראשית: כ] ועל רבא ועל רב פפא: